

УДК 911.2(3)+338.48+631.4

Є. Н. Красеха, доктор біол. наук, проф.;

А. Е. Молодецький, канд. геогр. наук, доц.;

Т. Д. Борисевич, канд. геогр. наук, доц.;

В. А. Сич, канд. геогр. наук, доц.;

В. К. Дадикіна, ст.викл.,

М. Л. Орлова, канд. геогр. наук.

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,
кафедра географії України,
вул. Дворянська, 2, Одеса, 65082, Україна

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ТА НАУКОВОЇ РОБОТИ КАФЕДРИ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ

Кафедра географії України, яка була заснована в 1996 р., готує спеціалістів-географів зі спеціальності “Географія” (спеціалізація “Географічне краєзнавство і туризм”). Відповідно йде підготовка спеціалістів за наступними основними напрямками: фізична та соціальна і економічна географія України, географічне краєзнавство і туризм, екологія і екологічна етика, рекреаційна географія. Наукова робота проводиться по таким проблемам: 1) географічне краєзнавство та туризм, рекреаційна географія Північного Причорномор’я; 2) теоретичні питання ґрунтознавства, екологія землекористування, екологічна етика.

Ключові слова: географія, краєзнавство, туризм, рекреація, екологія, педосфера, землекористування.

Вступ

Потреба в новій кафедрі відчувалась вже наприкінці 1980-х років. Невдовзі, після проголошення незалежності України, суттєво змінилися плани та програми шкільних курсів географії та природознавства, виник окремий курс “Основи економічних знань”, що не могло не накласти відбиток на потреби освітніх установ у фахівців відповідного профілю. Зі змінами у формах господарювання виник новий спектр можливостей працевлаштування викладачів-географів у різних галузях господарства. Це призвело до радикальних змін навчальних планів і програм вузівської географічної підготовки. Значні недоліки навчальних планів географічних спеціальностей колишнього Радянського Союзу, де певною мірою ігнорувалися питання географії рідного краю і своєї республіки, дуже важко долаються лише зараз шляхом залучення нових потужних блоків дисциплін з географічного краєзнавства та країнознавства, туризму, а також зі створенням нової спеціалізації сучасного наукового спрямування “Географічне краєзнавство та туризм”.

Історія та структура кафедри

Кафедра географії України організована на геолого-географічному факультеті в 1996 р. з метою удосконалення підготовки викладачів географії для середніх шкіл з питань економічної та фізичної географії України, наукової комплексної розробки регіональних програм раціонального використання природних ресурсів Північного Причорномор'я, поліпшення екологічного стану довкілля. Завідуючим кафедрою був вибраний за конкурсом доктор біологічних наук, проф. Красєха Є. Н. Новим напрямком в підготовці фахівців стала спеціалізація по краєзнавству та туризму, яка започаткована на кафедрі з 1999 року. На кафедрі на початок її заснування працювали доценти, кандидати географічних наук А. Е. Молодецький і Т. Д. Борисевич, ст. викладач В. К. Дадикіна, викладач В. О. Сизов. Пізніше викладач В. О. Сизов перейшов на іншу роботу, а на його місце, відповідно, з конкурсом був зарахований В. А. Сич, який закінчив аспірантуру по кафедрі географії України і захистив дисертацію, отримавши вчену ступінь кандидата географічних наук. На цей час він посідає посаду доцента кафедри.

Створення кафедри проходило в умовах скорочення держзамовлення на фахівців та зменшення чисельності професорсько-викладацького складу, тому склад кафедри — мінімальний. До кафедри були переведені викладачі на паритетних засадах. Перейшли по дві особи з кожної функціонуючої на той момент кафедри географічного відділення ГГФ: економічної та соціальної географії (А. Е. Молодецький, В. К. Дадикіна), фізичної географії та природокористування (Т. Д. Борисевич, В. О. Сизов), ґрунтознавства та географії ґрунтів (Є. Н. Красєха). Цим обумовлено різноманіття наукових інтересів та різне спрямування навчальних фундаментальних курсів географічної спеціальності, які забезпечуються фахівцями кафедри: “Біогеографія з основами екології” та “Історія і методологія ґрунтознавчої науки” (завідувач кафедри, проф. Є. Н. Красєха), “Територіально-виробничі комплекси” (доц. Молодецький А. Е.), “Методика викладання географії” (ст. викл. Дадикіна В. К.), “Фізична географія України” (доц. Борисевич Т. Д.), “Економічна і соціальна географія України” (доц. Молодецький А. Е.). Подальше коригування учбових планів та введення спеціалізації “Географічне краєзнавство та туризм” визначило функціонування на кафедрі на даний час наступних навчальних та навчально-методичних блоків (табл. 1).

Наукова робота співробітників кафедри розвивається за такими основними напрямками:

Теоретичні питання ґрунтознавства, історія степу та питання збереження і відновлення біологічного різноманіття степових ландшафтів, екологічна етика (д-р біол. наук, проф. Красєха Є. Н., доц. Сич В. А.).

Рекреаційна географія, географічне краєзнавство та туризм (доц. Молодецький А. Е., доц. Борисевич Т. Д., доц. Сич В. А., Дадикіна В. К., Орлова М. Л.).

На кафедрі працює заочна і очна аспірантура по підготовці фахівців вищої кваліфікації. Підготовлено два кандидати наук: Сич В. А., Орлова М. Л.

На кафедрі проводиться велика методична робота, яку очолює ст. викладач В. К. Дадикіна. Вона об'єднує всі розробки на факультеті по методиці викладання географії та позакласної роботи в школі, є факультетським керівником педагогічної практики, методистом від факультету по підвищенню кваліфікації учителів географії середніх шкіл області.

Таблиця 1

Основні напрямки навчально-методичної роботи кафедри

№/№	Напрямки	Відповідальні викладачі	Навчальні дисципліни
1	Фізична географія	доц. Борисевич Т. Д.	1. Фізична географія України. 2. Фізична географія транскордонних територій. 3. Ландшафти півдня України.
2	Економічна та соціальна географія	доц. Молодецький А. Е., ст. викл. Дадикіна В. К.	1. Економічна та соціальна географія України. 2. Територіально-виробничі комплекси. 3. Економічна географія транскордонних територій.
3	Рекреаційна географія	доц. Молодецький А. Е.	Теоретичні основи рекреаційної географії.
4	Краєзнавство	доц. Борисевич Т. Д.	1. Загальне краєзнавство. 2. Прикладне краєзнавство: історія і географія рідного краю.
5	Туризм	доц. Сич В. А., доц. Молодецький А. Е.	1. Міжнародний туризм. 2. Туристичні ресурси. 3. Основи туризму. 4. Географія туризму в Україні. 5. Релігійний туризм. 6. Географія світової культурної спадщини.
6	Екологія та екологічна етика	проф. Красєха Є. Н., доц. Борисевич Т. Д., доц. Сич В. А.	1. Екологія України. 2. Екологічна етика. 3. Проблеми охорони живої природи. 4. Екологічні проблеми Чорного моря та Північного Причорномор'я. 5. Біосфера і людина. 6. Географічні основи заповідної справи. 7. Природні резервати.
7	Методика викладання географії	ст. викл. Дадикіна В. К.	1. Методика викладання географії та ін.
8	Ґрунтознавство та історія відтворювального господарства	проф. Красєха Є. Н., доц. Біланчин Я. М., доц. Сич В. А.	1. Історія і методологія ґрунтознавчої науки. 2. Основи меліорації і меліоративної географії України. 3. Ґрунти і земельні ресурси України. 4. Історія відтворювального господарства. 5. Екологія землекористування.
9	Біогеографія	проф. Красєха Є. Н., доц. Сич В. А.	1. Біогеографія з основами екології. 2. Біогеографія України

Навчально-методична робота кафедри

Провідним аспектом роботи кафедри була і залишається підготовка фахівців-географів. Для нової спеціалізації співробітниками кафедри підготовлені та викладаються нові спецкурси (табл. 1). Створюються наукові та методичні розробки, які готуються до друку, або вже надруковані в Одесі, Львові та Києві. Можливості оперативної публікації деяких з цих матеріалів дає співробітництво викладачів кафедри з періодичним органом Української асоціації вчителів географії газетою “Краєзнавство. Географія. Туризм” (м. Київ) та іншими виданнями.

За договором між кафедрою і Одеським гуманітарним центром поза-шкільної освіти та виховання викладачі кафедри беруть участь у роботі секції географії та географічного краєзнавства Малої академії наук “Прометей”, консультуючи щорічно 30–40 учнівських конкурсних доповідей та беручи участь у щорічних конкурсних відборах. Продуктивна співпраця склалася також між кафедрою географії України та кафедрою природничих дисциплін Одеського інституту вдосконалення вчителів, завдяки якій відбувається постійний зв’язок фахівців — університетських географів з своїми колишніми випускниками.

Кафедра на терені навчально-методичної та наукової роботи плідно співпрацює з кафедрами ґрунтознавства та географії ґрунтів геолого-географічного факультету Одеського та географічного факультету Львівського університетів. Завідувач кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів Одеського університету доц. Біланчин Я. М. читає студентам кафедри географії України такі спецкурси, як “Основи меліорації і меліоративної географії України” і “Ґрунти та земельні ресурси України”, а проф. Красєха Є. Н. для студентів-ґрунтознавців читає курс “Історія і методологія ґрунтознавчої науки”. З провідними фахівцями кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів Львівського університету (проф. Позняк С. П. і проф. Кіт М. Г.) підготовлено і видано два фундаментальних навчальних посібники для студентів географічних факультетів [11, 12]. Вони активно використовуються студентами не тільки кафедри географії України, але й інших кафедр геолого-географічного факультету ОНУ.

Останні роки навчально-методична робота кафедри спрямована на адаптацію навчального процесу до вимог Болонської декларації і впровадження кредитно-модульної системи навчання. Серед викладачів це нововведення сприймається неоднозначно в зв’язку зі значною формалізацією навчального процесу і зменшенням безпосередніх контактів зі студентами в процесі оцінювання їх знань, вкрай недостатньою матеріальною базою. При тому, що університетська освіта передбачає всебічну підготовку студентів по фундаментальних дисциплінах, відчувається дефіцит практичної підготовки, конкретних навичок, освоєння яких допомогло би в їх подальшому працевлаштуванні відповідно до отриманої професії.

Особлива роль у навчанні студентів основам туристської справи приділяється туристично-краєзнавчій маршрутній практиці, яка проводиться на 3-му курсі. Місце проведення польових практик — це території культур-

ної й природної спадщини Північного Причорномор'я (Одеська і Херсонська області) та Західної України (Карпати, Полісся, Львівська область). У ході польової практики студенти закріплюють теоретичні знання, ознайомлюються з порядком проведення самодіяльної подорожі як однієї з організаційних форм отримання краєзнавчого матеріалу, відпрацьовують навички спостережень географічних явищ і процесів, вивчають природно-територіальні комплекси, здобувають навички інструкторської роботи на туристських маршрутах. На 4-му курсі студенти проходять виробничу практику у провідних туристичних фірмах Одеси і Одеської області.

Основні напрямки наукової роботи кафедри

Географічне краєзнавство. Рекреаційна географія. Туризм. Зазначені напрямки є провідними і в науковій діяльності кафедри. Краєзнавчо-туристична діяльність в Північно-Західному Причорномор'ї найбільш сприятлива в Придунайському регіоні і в межах гирлово-лиманних комплексів узбережжя Чорного моря в районі межиріччя Дністер — Дунай. В останні роки на кафедрі розробляється тематика, що пов'язана з розвитком етнічного туризму в Одеському регіоні [10].

Українська ділянка дельти Дунаю представляє собою величезний гирловий (“територіально-акваторіальний”) комплекс, унікальна особливість якого полягає в тому, що він знаходиться в межах одного з найважливіших європейських транспортних коридорів Чорне море — Рейн — Майн — Дунай. Значний рекреаційно-туристичний потенціал, в поєднанні з транспортною доступністю для туристів з більшості країн Європи, обумовлює доцільність розвитку на території українського Придунав'я зеленого, історико-пізнавального, сільського та етнічного напрямків туризму. Головними проблемами сучасного стану господарства є низький рівень розвитку інфраструктури і успадкований з радянського часу та помітно погіршений у роки незалежності України географічний стан територій. Він пов'язаний із забрудненням водного середовища довкілля з боку країн Європи та припинення меліорації територій дельти та Вилкова.

Саме береги Дунаю як найбільшої водної артерії Європи та прикордонної річки між Румунією та Україною не відзначаються привабливістю для будь-яких рекреаційно-туристичних занять. Натомість, дельтові озера-лимани Придунав'я (Кагул, Ялпуг і Кугурлуй, Китай) та плавні навкруги цих озер, гирлові частини річок, що в них впадають, є дуже цікавими для форм зеленого туризму, контрольованого рибальства та мисливства. Одночасно міські та сільські поселення біля озер та Дунаю — важливий осередок об'єктів пізнавального етнічного туризму [9, 10]. Перспективи розвитку українського Придунав'я пов'язані з безпечними для природи видами господарської діяльності. Серед них приваблює рекреаційно-туристична галузь, що є найбільш прийнятною і перспективною. Але її розвиток повинен супроводжуватись інвестуваннями в енергетичну, транспортну, готельну, природоохоронну інфраструктуру [9]. Поки що це питання продумане не досить глибоко та чітко.

Дуже привабливою для розвитку туристично-краєзнавчої діяльності і розвитку рекреації є територія, яка включає Тузловську групу лиманів (Бурнас, Курудіол, Алібей, Шагани, Сасик) і їх пересип. Вона відокремлює їх від моря і є орнітологічним заказником. В. А. Сич [15] розробив і запропонував один з цікавих пізнавальних маршрутів в цій зоні. Маршрут включає елементи зеленого, сільського, етнічного й екстремального туризму, а проходить він берегом Чорного моря від курорту Сергіївка до Вилково.

Теоретичні питання ґрунтознавства. Проф. Красєха Є. Н. ще з 90-х років працює над тематикою, яка пов'язана з питаннями просторової організації ґрунтового покриву і вченням про структуру ґрунтового покриву. Він є співавтором двох монографій з цих проблем, виданих під грифом Російської Академії наук [1,2], і навчального посібника [12]. Проблеми еволюції педосфери Землі розробляються автором і сьогодні. Підготовлена монографія "Педосфера Землі", коротка анотація якої приводиться нижче.

У сучасному природознавстві великого значення набувають глобальні проблеми збереження біосфери і її компонентів, серед яких особливий статус має педосфера. У науках про Землю *оболонкова парадигма* після В. І. Вернадського отримала новий зміст у зв'язку з розвитком глобалістського етапу в природознавстві. Людство прийшло до розуміння того, що сучасне існування й перспектива виживання людини на шляху розвитку технологічної цивілізації неможливі без збереження живої природи (біосфери), фундаментом якої є педосфера. Відомі численні приклади зменшення біологічної розмаїтості, загибелі або занепаду землеробських цивілізацій, окремих держав або народів, обумовлених деградацією ґрунтів і ландшафтів.

В сучасних дослідженнях генези ґрунтів і просторової організації ґрунтового покриву все більшу вагу отримують проблеми вивчення потоків речовин і енергії через контактну зону, якою є педосфера, і їхньої ролі в глобальних процесах, дослідження екологічних функцій ґрунтів, виконуваних ними в біосфері. Особливого значення набувають процеси розвитку раціонального землеробства, адаптації його в сучасній агросфері, процеси формування агроландшафтів, що забезпечують збереження біологічної розмаїтості й комфортне життя для людей.

Усвідомлення глобальної ролі педосфери не тільки в біосфері, але й у суспільстві, викликало величезний інтерес до робіт загально світоглядного плану. Ці роботи пов'язані з проблемами походження життя й біосфери на Землі, історією педосфери і її еволюцією протягом всієї геологічної історії Землі як планети. По новому зазвучали питання про роль і місце людини в сучасному світі, його виживанні в умовах все зростаючого антропогенного тиску на біосферу й ґрунтовий покрив.

XX століття залишило нам наукову спадщину декількох поколінь ґрунтознавців, праці яких є фундаментом всіх сучасних теоретичних розробок. У численних публікаціях сформувався уявлення про особливу земну оболонку, що є частиною біосфери і яку називають педосферою. В підготовленій монографії, вийде з друку в 2010 р. (Красєха Є. Н., Корсунов В. М.), автори сформулювали своє бачення педосфери як земної оболонки й пред-

ставили її еволюцію з найдавніших часів, опираючись при цьому на власні ідеї й огляд численних літературних джерел. Нами була зроблена своєрідна, можна сказати, — репрезентативна вибірка з публікацій ХХ століття й на її основі сформульована концепція формування й еволюції педосфери з далекого архею. Основні ідеї концепції: 1) педосфера почала формуватися на суші майже одночасно з розвитком біосфери: суша ніколи не була суцільною пустелею¹; 2) педосфера має двошарову будову й складається із ґрунтового й підґрунтового екоярусів; 3) антропогенний етап розвитку педосфери завжди супроводжується деградацією ґрунтів — це об'єктивний закон.

Раціональне землекористування. Спеціалістами кафедри географії України (проф. Красеха Є. Н., доц. Сич В. А.), разом з фахівцями кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів та ПНДЛ-4, проводяться дослідження по темі “Моніторинг зрошуваних земель степової зони України”, науковим керівником якої є проф. Красеха Є. Н. [4, 5, 6]. Сферою наукових інтересів викладачів кафедри є питання гармонічного землекористування в степовій зоні, історія становлення відтворювального господарства степу з доісторичних часів і до сьогодення [7, 8, 13, 14].

Екологічна етика і проблеми охорони живої природи. Біосферна етика в географічній освіті й географічній культурі. На кафедрі читається спецкурс “Екологічна етика” і ряд інших курсів природоохоронного спрямування. Проводиться в цьому напрямку і певна наукова робота. Взаємини людини й природи з моменту становлення людини як біологічного виду й пізніше з усвідомлення себе як соціальної частки суспільства завжди були досить напруженими й постійно супроводжувалися екологічними кризами. Першим була екологічна криза пізнього палеоліту, пов'язана з виснаженням мисливських угідь і деградацією ландшафтів у зв'язку із широким використанням вогню². Біосфера Землі видала людині в пізньому палеоліті перший кредит у вигляді безлічі видів тварин, які вже ніколи не будуть повернуті й які були своєрідною жертвою, кинutoю на вівтар розвитку людства. Виснаживши цей кредит, людині був наданий другий кредит у вигляді земельних ресурсів для розвитку землеробства й скотарства.

Появу принципово нового типу господарювання, що змінило взаємовідносини людини з навколишнім середовищем і структуру суспільства, на думку багатьох учених, варто вважати революційним переворотом — неолітичною революцією. У той же час неолітична революція стала причиною найбільшої екологічної кризи на Землі, що складається з таких трьох складових, як **спустелювання, збезлісення й деградація ґрунтів**. Всі вони проявляються по-різному в різні епохи й у різних регіонах. Не встигнувши повністю вичерпати другий кредит, виданий людству природою у вигляді земельних ресурсів, людина інтенсивно почала освоювати мінеральні ресурси як основу індустріального суспільства, остаточно затвердившись на шляху техногенного розвитку земної цивілізації.

¹ Суша була суцільною пустелею до появи біосфери (Ред.).

² Деградацію ландшафтів не можна називати “екологічною кризою”, бо, окрім рослин та тварин, в склад ландшафтів входить безліч інших елементів та структурних складових. Тут більш ефективним є системний підхід (Ред.).

У своїх взаєминах із природою людина усвідомлювала негативні наслідки цих взаємин після того, як вони ставали реальністю. Людство пожинає плоди своєї пагубної діяльності через покоління, створюючи все нові й нові екологічні кризи. Незважаючи на те, що окремі видатні філософи свого часу це розуміли, людське суспільство в особі соціальних структур і держави практично не звертало уваги на виникаючі екологічні проблеми аж до ХХ сторіччя. У той же час принципи біосферної етики були властиві простому народу, які дійшли до нас у народних звичаях і обрядах, що збереглися в первісних мисливських племенах лісової зони.

Сучасне суспільство, вступивши в третє тисячоріччя нової ери, стоїть на порозі вироблення в людини тієї біосферної етики, яка повинна визначати взаємини людини й середовища його перебування. При цьому принципи біосферної етики, яких повинні дотримуватися люди на всіх рівнях свого життя — від індивідуального до суспільного і державного, полягають у повазі до всього живого, у т. ч. і до людини, повазі до природи. Потрібне бережливе відношення до біосфери і її оточення — географічної оболонки, сфери прикладання людської діяльності. При цьому основним моральним постулатом повинен бути принцип пріоритетності в збереженні біосфери, що не повинна сприйматися тільки як засіб для нашої особистої діяльності або діяльності суспільства [16].

Принципи біосферної етики повинні стати складовою частиною природоохоронного та природозберігаючого виховання, стати пріоритетними в системі географічної освіти й географічної культури в цілому. При спільності принципів географічної етики, які повинні дотримуватися людиною, незалежно від його положення в суспільстві, а також обов'язковості цих принципів для всього суспільства в цілому, при рішенні екологічних проблем для сучасної цивілізації характерні подвійні стандарти. Такий “дуалізм” породжує моральні колізії між особистими переконаннями індивідуума й вимогами, які пред'являються до нього державними чи приватними (громадськими) структурами. Це, зокрема, породжує численні конфлікти між окремими людьми, населенням і громадськими організаціями, з одного боку, і державними структурами, з іншого боку, в основу діяльності яких покладені економічні пріоритети, але ніяк не географічні альтернативи.

Біосферна етика в сучасному суспільстві при спільності її постулатів як базових категорій може розглядатися з погляду виховання, освіти й культури на рівні окремої особистості, на рівні суспільства й суспільних структур, на рівні держави й усього людства в цілому. На кожному із цих рівнів повинні бути розроблені свої програми, спрямовані на впровадження принципів біосферної етики в наше життя, мораль, суспільну діяльність, які повинні стати складовою частиною нашої освіти й культури. Найбільш прийнятним напрямком, у рамках якого можлива реалізація цих програм, є шкільне й вузівське географічне навчання.

Біосферна етика окремої людини формується в родині, у школі, у вищому навчальному закладі. Як моральні принципи є основою самосвідомості людини, так і біосферні принципи повинні стати частиною особистої моралі, де не повинно бути місця вчинкам, спрямованим на руйнування біосфе-

ри і її оточення. У час інформаційних технологій існує величезна кількість відеоматеріалів, телевізійних програм, які навіть запеклому домосідові дають уяву про те, якою прекрасною є наша планета. Але це десь в Африці або Антарктиді, міркує обиватель і, не замислюючись, викидає де попало сміття, вирубує ліс біля свого будинку, села чи міста й спускає нечистоти в річку, з якої п'є воду. І поки біосферні принципи не стануть частиною загальнолюдських моральних постулатів, подібно тим, які записані у Біблії, ми будемо жити в запаскудженому навколишньому середовищі, міркувати про його деградацію й чекати всесвітньої екологічної кризи.

Суспільна етика взаємовідносин із довкіллям формується як складова наших індивідуальних моральних принципів і віддзеркалює рівень географічної освіти й географічної культури суспільства найбільш повно. У пострадянських державах цей рівень досить низький, що свідчить у цілому про низьку географічну культуру й протиріччя між індивідумом і суспільством. Саме при слабкій економіці вони проявляються найбільш гостро, й коли член суспільства не відчуває себе у відповідальності за навколишній світ, то він стає замкнутим на собі й своїх особистих інтересах. Тому так важливе формування суспільної географічної свідомості, що поки характерно тільки для деяких суспільних екологічних організацій, виразників цієї свідомості.

Держава через свої інституції і чиновників проявляє себе найбільш непослідовно, демонструючи постійно подвійну мораль. Приймається безліч природоохоронних законів і актів, в яких відсутні географічні принципи і які не працюють. Створюється величезна кількість екологічних служб при майже нульовій їхній ефективності. Відбувається практично саботаж багатьох екологічних проектів, невиконання яких пояснюється відсутністю фінансів, а думки експертів не враховуються при проектуванні багатьох екологічно небезпечних виробництв. Таким чином, знизу нагору відбувається девальвація основних принципів географічної (біосферної) етики, які можна пояснити пробілами в нашій географічній освіті. Вони не перейшли ще на якісно новий рівень і не стали стилем життя всього суспільства, а отже не стали нормою в роботі державних структур, географічна культура яких залишається надзвичайно низкою.

В школах і вищих навчальних закладах повинен читатися спеціальний курс "Біосферна етика", який можна ілюструвати винятково багатим відеоматеріалом. Для цього в школах і вузах необхідно створювати спеціальні відеотеки. Такий курс читається професором кафедри Красехою Є. Н. для магістрів-географів факультету. Важливим моментом географічного виховання є залучення школярів і студентів для рішення багатьох природозберігаючих проблем місцевого значення, створення громадських організацій й проведення регулярних екологічних акцій. При цьому кожний школяр і студент повинен почувати себе частиною світового співтовариства, оскільки всі ми й наша країна є частиною біосфери Землі, до охорони якої ми повинні прагнути, піклуючись на своєму місці про екологічне й біосферне благополуччя своєї малої Батьківщини [3].

Література

1. Корсунов В. М., Красєха Е. Н. Пространственная организация почвенного покрова. — Новосибирск: Наука, 1990. — 200 с.
2. Корсунов В. М., Красєха Е. Н., Ральдин Б. Б. Методология почвенных эколого-географических исследований и картографии почв. — Улан-Удэ: Издательство Бурятского научного центра СО РАН, 2002. — 232 с.
3. Красєха Е. Н. Биосферная этика в географическом образовании и географической культуре / В кн.: Україна: географічні проблеми сталого розвитку. — Т. IV. — Київ: Обрії, 2004. — С. 104–105.
4. Красєха Е. Н. Деградационные направления эволюции черноземов при их освоении в богарном и орошаемом режимах / Материалы V съезда Всероссийского общества почвоведов им. В. В. Докучаева: Сохраним почвы России (18–23 августа 2008 г., Ростов-на-Дону). — Ростов-на-Дону, 2008. — С. 291.
5. Красєха Е. Н. Деградация почв как неизбежный процесс их антропогенной эволюции / В кн.: Материалы научной сессии по фундаментальному почвоведению (30 ноября — 2 декабря 2004 г., г. Москва). — М.: МАКС Пресс, 2004. — С. 73–74.
6. Красєха Е. Н. Деградаційні напрямки еволюції чорноземів степової зони при зрошенні і в постригаційний період в контексті еволюції степових екосистем // Агрохімія і ґрунтознавство. Міжвід. наук. збірник “Ґрунти — основа добробуту держави, турбота кожного”. Книга перша. Спецвипуск до VII з’їзду УТГА. Харків, 2006. — С. 68–74.
7. Красєха Е. Н., Сич В. А. Основні пріоритети використання і збереження степових екосистем Українського Причорномор’я // Причорноморський екологічний бюлетень. №1 (27). — Одеса, 2008. — С. 74–82.
8. Красєха Е. Н., Сич В. А., Гулько Л. В. Историко-культурні, еколого-етичні та соціально-економічні аспекти землекористування в степовій зоні Дунайсько-Дністровського межиріччя // Причорноморський екологічний бюлетень. № 4 (26). — Одеса, 2007. — С. 132–141.
9. Молодецький А. Е., Орлова М. Л. Перспективні напрямки розвитку рекреаційного господарства Української частини дельти Дунаю // Причорноморський екологічний бюлетень. № 3–4. 2006 р. Частина друга. — Одеса, 2006. — С. 429–433.
10. Орлова М. Л. Ресурси етнічного туризму регіону: суспільно-географічна оцінка (на матеріалах Одеської області). Автореф. дис. канд. наук. — Одеса, 2009. — 20 с.
11. Позняк С. П., Красєха Е. Н. Чинники ґрунтоутворення. — Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. — 400 с.
12. Позняк С. П., Красєха Е. Н., Кім М. Г. Картографування ґрунтового покриву. — Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. — 498 с.
13. Сич В. А. Оцінка ступеня деградації ґрунтів південного заходу України // Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки. Том 8. Вип. 5. — Одеса: Астропринт, 2003. — С. 84–91.
14. Сич В. А. Ґрунтово-географічні основи екологічної експертизи земель (на прикладі Задністров’я України). Автореф. дис. канд. наук. — Львів, 2004. — 20 с.
15. Сич В. А. Туристично-краєзнавчий маршрут узбережжям Одещини // Наукові записки Вінницького державного педуніверситету ім. М. Коцюбинського (Серія “Географія”). Випуск 12. — Вінниця, 2006. — С. 216–222.
16. Экологическая альтернатива. — М.: Прогресс, 1990. — 800 с.

**Е. Н. Красеха, А. Э. Молодецкий, Т. Д. Борисевич,
В. А. Сыч, В. К. Дадькина, М. Л. Орлова**
Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова,
кафедра географии Украины,
ул. Дворянская, 2, Одесса-82, 65082, Украина

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКОЙ И НАУЧНОЙ РАБОТЫ КАФЕДРЫ ГЕОГРАФИИ УКРАИНЫ

Резюме

Кафедра географии Украины, которая была основана в 1996 году, готовит специалистов-географов по специальности “География” (специализация “Географическое краеведение и туризм”). Соответственно, идет подготовка специалистов по следующим основным направлениям: физическая, социальная и экономическая география Украины, географическое краеведение и туризм, экология и экологическая этика, рекреационная география. Научная работа проводится по таким проблемам: 1) географическое краеведение и туризм, рекреация в Северном Причерноморье; 2) теоретические вопросы почвоведения, экология землепользования, экологическая этика.

Ключевые слова: география, краеведение, туризм, рекреация, экология, педосфера, землепользование.

**E. N. Kraseha, A. E. Molodetsky, T. D. Borisevich,
V. A. Sych, V. K. Dadykina, M. L. Orlova**
Odessa National University of I. I. Mechnikov
Department of Geography of Ukraine,
Dvoryanskaya St., 2, Odessa-82, 65082, Ukraine

THE BASIC DIRECTIONS OF EDUCATIONAL-METHODICAL AND SCIENTIFIC WORK OF DEPARTMENT OF GEOGRAPHY OF UKRAINE

Summary

The Department of Geography of Ukraine which has been established in 1996, prepares for specialist-geographers in speciality of “Geography” (specialization “Geographical study of Local Lore and Tourism”). Accordingly there is a preparation of specialists to the following basic directions: physical and social-economic geography of Ukraine, geographical study of local lore and tourism, ecology and ecological ethics, recreational geography. Scientific work is realized in such problems: 1) geographical study of local lore and tourism, recreational geography of Northern Black Sea Coast; 2) theoretical questions of soil science, ecology of land tenure, ecological ethics.

Key words: geography, study of local lore, tourism, recreation, ecology, pedosphere, land tenure.